

priorities of the inevitable transformation mechanism of legal regulation of social relations must be a human dimension. But in our country is still palpable neglect this dimension as a criterion for evaluating the effectiveness of any legal changes. On the one hand, leads to a decrease in trust in the government by the citizens, and the other - the same problem generating power distribution and ways of its legitimacy. Such questions are the most important for communities that suffer dokorinyh changes not only in the realm of social life, but also in the mind.

Keywords: government, rule of law, political socialization.

Берега В. А., кандидат педагогических наук, доцент, Черкасский национальный университет им. Богдана Хмельницкого (Украина, Черкассы), gileya.org.ua@gmail.com

Доверие к власти как показатель политической социализации личности

Системная кризиса в Украине обуславливает наличие противоречия между потребностью перехода к демократическому и правовому устройству жизни и возможностью такому переходу на основании имеющегося механизма правового регулирования. Ведь одним из главных приоритетов неизбежных трансформаций механизма правового регулирования общественных отношений должно быть человеческое измерение. Но в нашей стране до сих пор оцитоно игнорирование такого измерения в качестве критерия оценки эффективности любых правовых преобразований. Это, с одной стороны, приводит к уменьшению доверия к власти со стороны граждан, а с другой - порождает проблема является распределения власти и способов ее легитимации. Подобные вопросы являются наиболее актуальными для сообществ, которые испытывают докориних изменений не только в области общественного бытия, но и в сфере сознания.

Ключевые слова: власть, правовое государство, политическая социализация.

* * *

УДК 1.147

Ягодзінський С. М., кандидат філософських наук, доцент, Національний авіаційний університет (Україна, Київ), sophist@nau.edu.ua

СТРАТЕГІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ГЛОБАЛЬНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ МЕРЕЖ

Досліджено сутність пізнавальних стратегій організації інформаційної діяльності як атрибуту цивілізаційного розвитку глобалізованого соціуму на початку XXI століття. Обґрунтовано, що процес інституалізації інформаційних мереж потребує перебудови в масовій свідомості когнітивних установок. До них мають бути віднесені алгоритмічні, структурно-функціональні, стохастичні, імовірнісні моделі прийняття стратегічних рішень. Встановлено, що інформаційна діяльність була притаманною усім типам суспільного устрою. Але лише в суспільстві, заснованому на соціальних мережах, інформаційна діяльність стає атрибутом особистості, складовою процесу її соціалізації. Спираючись на поняття раціональності соціальних дій М. Вебера та комунікативної раціональності Ю. Хабермаса, висунуто гіпотезу про формування інформаційної раціональності, як основи стратегії втілення соціокультурного потенціалу глобальних інформаційних мереж.

Ключові слова: глобальна інформаційна мережа, інформаційне суспільство, пізнавальна стратегія, соціокультурний потенціал.

Будучи історично сформованим соціальним інститутом та соціальною мережею, на рубежі XX – XXI століть наука з притаманною їй інноваційно-дослідницькою сферою стала основою інформаційної (комп'ютерної, цифрової, технократичної) революції. По-новому розмічаючи суспільний поділ праці, визначаючи потреби, цінності й інтереси соціальних суб'єктів, впливаючи на темпи соціальної динаміки, мобільності, стратифікації вона надає засоби здійснення інформаційної діяльності в режимі on-line та концентрує її в межах мережевої структури. Саме тому на позначення сучасного етапу цивілізаційного поступу нерідко використовується поняття «мережеве суспільство». Концепція мережевого суспільства (network society) набула значного поширення в соціально-філософських дослідженнях і застосовується паралельно з такими поняттями як «інформаційне суспільство», «суспільство ризику», «суспільство знання», «постіндустріальне суспільство», «емерджентне

суспільство» та іншими. Незважаючи на те, що в деякому діапазоні значень вказані поняття є синонімічними, термін «мережеве» вирізняється тим, що характеризує тип структур, які лежать в основі соціального буття, а також передбачає їхню історичну змінність.

Високо оцінюючи творчий внесок М. Кастельса, Дж. Мартіна, Б. Веллмена, Я. ван Дейка в концептуалізацію феноменів мережевої спільноти, мережевих структур та мережевого суспільства, мусимо визнати, що на початку XXI ст. стан і тенденції суспільного розвитку ставлять нові завдання. Сформульовані в 80–90 роках XX ст. прогресивні та деякою мірою пророчі ідей знайшли своє втілення в віртуальних соціальних мережах, цифрових комунікативних платформах, web-сервісах тощо. Маючи достатню практику використання технологій, які перетворили суспільство у справжню «мережеву країну» (Р. Хілц, М. Турофф), соціальні філософи виявляють нові суперечності, тенденції, перспективи, напрями цивілізаційного розвитку. У даному контексті нам імпонує логіка аналізу мережевого суспільства, представлена у низці публікацій О. В. Назарчуком. Репрезентуючи суспільство кінця XX – XXI століття крізь призму комунікації та медіареальності, дослідник наполягає на тому, що структура та конфігурація сучасних мереж (зокрема інформаційних) індивідуалізується. За рахунок цього «реальна комплексність і морфологія мереж виявляється не в локальному просторі... а в глобальному світі. Саме глобальна розгортка перетворює елементарні конструкції в складні за своєю будовою мережі» [6, с. 74]. Що ж надає усталеним, інституційованим соціальним мережам глобального виміру? Відповідь на це запитання здається очевидною за формою – комунікативний ефект. Якщо у попередні епохи він жодним чином не вирізнявся з-поміж інших соціальних процесів, то в епоху цифрових систем комунікації різко звужила соціальний час і простір. Інформаційні мережі в соціальній реальності справили такий ефект, який би мав факт відкриття швидкостей, що перевищують швидкість світла.

У розрізі сказаного ми поділяємо установку представників світ-системного підходу (Ф. Бродель, І. Валлерстайн) щодо значення феномену системності як у процесі індивідуального сприйняття суспільних процесів, так і при проектуванні політичних, економічних, культурних трансформацій соціальної реальності. На початку XXI ст. необхідність орієнтації на системне мислення вже не потребує додаткового обґрунтування і сприймається в соціальній філософії як тренд. Воно є основою для моделювання, осмислення зв'язків, залежностей, відношень, які визначають конфігурацію глобального соціального простору. Нині інформаційні системи виступають вісью соціальних перетворень і суспільних рухів, концентрують в собі сукупність суспільних норм, регулятивів, цінностей, схем, стилів, паттернів. Тому однією з ключових проблем при аналізі мережевого суспільства є усвідомлення актуальності формування в масовій свідомості когнітивних, алгоритмічних і структурно-функціональних пізнавальних стратегій. Потреба в пізнанні, освоєнні, яка в наш час стала домінуючою, визначає критерії розбудови сучасного суспільства як в технологічному, так і в соціокультурному вимірах.

Здійснено невелику ретроспективу філософських уявлень щодо статусу пізнавальних стратегій з

метою виявлення суперечностей між теоретичними конструкціями, з якими працюють учені та реаліями соціальної буденності. Доволі знаковою в даному аспекті є позиція В. С. Швирьова, який вважає застарілим зведення усього суспільно значимого знання до поняття «наука». Мусимо визначити «специфіку більш вузького поняття, зв'язаного зі спеціальними соціальними інститутами й механізмами виробництва знання» [9, с. 116]. Схожу думку висловив Х. Патнем, який, аналізуючи концепції раціональності, зауважив, що в процесі прийняття рішень людина користується не лише фактами та емпіричними даними, а й нерідко залучає релігійні, політичні й філософські погляди [7, с. 150]. Досить вдало проблему соціокультурної обумовленості науки та необхідність дослідження її інноваційних складових вирішує також В. А. Рижко. Розглядаючи поняття концепції, філософ доводить, що вона є найважливішим індикатором соціокультурних змін, оскільки «є діалоговим, поліваріантним означенням відповідної предметності» [8, с. 228]. Тому схопити щось концептуально, системно, цілісно – означає за допомогою усталених понять і термінів виразити соціокультурний контекст відповідної предметної сфери життєдіяльності соціуму. За бажанням, список філософів, які пропонують переглянути сутність пізнавальних стратегій на рубежі ХХ – ХХІ століть можна продовжити. Але вже наведених цитат достатньо, щоб усвідомити: обираючи стратегію поведінки, алгоритм дій, обґрунтовуючи рішення людина, соціальна група, агенти соціальних мереж не обов'язково корелюють їх критеріями наукової раціональності зокрема, та раціоналізму загалом.

Ігнорування зазначеної особливості неминуче спотворюватиме соціально-філософське розуміння сутності, механізмів та форм інформаційної діяльності, яка як буде нами показано нижче була невід'ємним атрибутом, катализатором, причиною і наслідком суспільного розвитку людства. Саме тому в мережевому суспільстві необхідно ставити питання про перехід від тлумачення пізнання як особливого виду діяльності, до його інтерпретації як складового елемента соціокультурного потенціалу інформаційних мереж. На наш погляд, успішне вирішення цього завдання можливе за умови аналізу інноваційної складової сучасних пізнавальних стратегій.

Проте на даному етапі нас цікавитимуть лише деякі з перерахованих інновацій, вплив яких на специфіку інформаційної діяльності в ХХІ ст. був домінуючим. Враховуючи означену вище специфіку інформаційної діяльності оберемо плюралістичне тлумачення раціональності соціальних дій, що здійснюються у просторі і за посередництва інформаційних мереж. З одного боку, це дозволить прослідкувати особливості інформаційної діяльності в різні культурно-історичні епохи, а з другого – виявити її роль у глобалізаційних процесах. Одним із перших, хто зробив раціональність соціальних дій предметом наукового аналізу, був М. Вебер. Це виявилось в інтерпретації ним соціальної дії, яка, на його переконання або повинна мати осмислений характер, або орієнтуватися на очікувану реакцію людей. Тому дослідник був упевнений, що капіталістична система та відповідна їй конфігурація соціальної інфраструктури не можуть бути усунуті, адже це можливо «лише у випадку винайдення такого технічного засобу, який спроможний дати настільки ж всезагальний знаменник, як гроші» [1, с. 14]. У часи М. Вебера

сама можливість появи чогось подібного вважалася малоімовірною, доки в середині ХХ ст. не побачили світ перші електронно-обчислювальні системи, які шаленими темпами почали підкорення соціального простору і всіх форм життєдіяльності як суспільства в цілому, так і окремої людини зокрема.

Під впливом комп'ютеризації (кількісний приріст комп'ютерної техніки) та інформатизації (якісна перебудова комунікативних практик та структури і способу виробництва суспільних благ) в соціальній філософії відбулося переосмислення взаємозв'язку науки, мистецтва, релігії, права, етики, філософії, а також їхнє співвідношення при визначенні соціокультурних домінант і детермінант. Визначаючи тотальний вплив технократичного мислення на уклад життя й самосвідомість суспільства кінця ХХ ст. П. Козловський наполягав на тому, що «основою розуміння культури... є думка про те, що ми маємо враховувати культурно та з найбільшою делікатністю принагідний вплив нашого знання і діяльності, а також взаємний зв'язок між нашими намірами й об'єктами цих намірів» [4, с. 220]. Що ж змінилося в структурі інформаційного обміну, навколо якого є зосередженою інформаційна діяльність? Перш за все, вкажемо на превалювання ймовірнісних і наближених методи числення, системного та варіаційного аналізу, інформаційного моделювання, теорії ігор та управління ризиками як при вирішенні суто наукових, так і предметно-практичних проблем. На рівні суспільної свідомості це призвело до того, що раціональність соціальних дій почала асоціюється не лише з істинністю, а й з доцільністю та швидкістю отримання результату. Проникнення в масову свідомість подібних неklasичних пізнавальних стратегій дозволило дослідникам говорити про «комп'ютерну», а в загальному випадку – про постнекласичну гносеологію [2, с. 185]. Схожий висновок отримав і відомий теоретик систем штучного інтелекту А. Ендрю, який вважає, що ускладнення програмних і апаратних засобів техніки, які забезпечують інформаційну діяльність, може викликати незвичну «поведінку» електронно-обчислювальних машин [10, с. 23]. На наше переконання, обсяг впливу на соціум на цьому не завершується, адже, зважаючи до алгоритмізованого, схематичного, структурованого «машинного мислення», людина переносить відповідний стиль на усю сферу соціальних відносин.

У такий спосіб на початку ХХІ ст. реалізація інформаційної діяльності потребує залучення мови дискретної математики, теорії ймовірностей, теорії алгоритмів, когнітивної та комп'ютерної лінгвістики та інших наук. Вироблені в межах цих дисциплін пізнавальні стратегії та понятійний апарат дозволяють працювати з ймовірнісними процесами, описувати складні нерівноважні системи, враховувати ризики, нелінійні співвідношення, залежності тощо. Наприкінці ХХ ст. відомий дослідник М. М. Моїсєєв застерігав від надмірного захоплення процесом інформатизації, оскільки комп'ютер – це лише електронно-обчислювальна машина, яка виконує певні соціальні функції, а тому тільки тоді, коли «існує чітко поставлена ціль і алгоритм прийняття рішень, повністю розкриваються знання, цінність та сенс інформації» [5, с. 105]. Останні десятиліття повністю нівелювали ці слова. Нині вже неможливо ігнорувати той факт, що інноваційно-комунікативні технології безпосередньо впливають на зміну стилю соціального життя.

На рубежі XX – XXI століть формується особливий тип раціональності соціальних дій – інформаційний, який відображає тенденції розвитку соціально-економічного, освітнього, політико-правового та культурно-цивілізаційного векторів суспільного розвитку. Він репрезентує особливе стратегічне ставлення західної людини до як до природи, так і до буття соціального. Прагнення до систематизації бачиться сучасності архаїчним, оскільки націлює на таке перетворення навколишньої дійсності, при якому будь-які її вияви піддаватимуться контролю і передбаченню. І хоча формалізована мова науки у свій час сприяла утвердженню ключової для епохи модерну лінії наука–виробництво–суспільство, на початку XXI ст. така стратегія інформаційної діяльності втрачає свою пріоритетність. На її місце приходять стратегії і практики комунікативних співтовариств (Ю. Хабермас), які породжують не дискурси, як це собі змальовували представники комунікативної філософії, а інформаційні соціальні мережі.

Не останню роль у цьому процесі відіграє розробка й впровадження мережевих цифрових сервісів, які відкрили простір віртуальної реальності, комп'ютерного моделювання, ігор, віртуальних лабораторій, університетів, бібліотек тощо. Саме успіхи в програмуванні, до якого нині тією чи іншою мірою залучено все інформаційно-активне населення Землі, змінюють спосіб мислення, структуру і принципи прийняття рішень. Не можна не погодитися з О. Ю. Журавлевою, яка, досліджуючи зміну методів інтернет-дослідження зазначає, що інструментально-сервісні, мережево-комунікативні технології та інфраструктура змінюють пізнавальну діяльність не лише вчених, а й усіх соціальних акторів [3, с. 85–89]. З метою фіксації змін, підкреслення їхнього інноваційного характеру на початку XXI ст. у соціально-гуманітарному дискурсі поширення набули спеціальні терміни – «e-Social Science» (електронна соціальна наука) та «Digital Humanities» (цифрова гуманітарна наука). Вони вказують не просто на інноваційні засоби, що можуть бути використані в ході гуманітарних і соціально-політичних досліджень, а й на перебудову стилю мислення людини, її орієнтацію на сприйняття світу з позицій системності, стохастичності, імовірності, алгоритмічності тощо.

Утім навіть нинішні механізми і засоби реалізації інформаційної діяльності в перспективі будуть видозмінені, що, неодмінно на структурі суспільного виробництва та формах суспільної свідомості. Адже, якщо сучасні інформаційно-комунікаційні системи реалізовані з використанням двозначної логіки, то в найближчому майбутньому технології вийдуть за ці обмеження, за багатьма параметрами (у першу чергу когнітивними) перевершивши свого творця. Вже в наш час програмні комплекси якісно змінюють характер інформаційної діяльності. Цьому існує кілька пояснень. По-перше, інноваційні технології суттєво прискорюють соціальний час та звужують соціальний простір. Інтернет-конференції, системи пошуку, мультимедійні лекції, круглі столи, бібліотеки з вільним доступом до електронних архівів, експертні програми, хмарні сервіси і т.п. інновації дають змогу бути присутнім у кількох місцях одночасно. Поступово концепт «одномірної людини» Г. Маркузе втрачає свою сутність. В просторі глобальних інформаційних і соціальних мереж людина

перетворюється на багатомірну як в соціальному, так і у фізичному відношенні. По-друге, спостерігається розширення пізнавальних можливостей людини, внаслідок чого збільшуються її інформаційно-практичні перспективи. Вже в кінці XX ст. електронна машина справлялася із задачами, які ще півстоліття тому вважалися винятковою прерогативою homo sapiens. У наш час комп'ютери програми керують рухом транспорту, потоками фінансової інформації, діагностують хвороби, ведуть моніторинг клімату, обраховують економічні ризики, прогнозують техногенні та природні катастрофи і т.п.

На початку XXI ст. запровадження новітніх інформаційних технологій, розвиток комп'ютерних експертних систем, мереж, робочих комплексів, уніфікація різних галузей практики під вимоги електронного стандарту набули глобального характеру. Нові «правила гри» інформаційної діяльності необхідно сприймати не лише в географічному вимірі, а й з точки зору незворотних змін усіх сфер соціального буття. Мірою входження суспільства в інформаційну еру стало зрозуміло, що його розвиток безпосередньо залежить від соціальних, інформаційних, культурних, політичних технологій та інновацій. Через це інформаційна діяльність стає атрибутом, невід'ємною складовою не лише владних, економічних, політичних мереж, але й окремого індивіда.

Людина нової епохи ототожнює себе зі своїм віртуальним прообразом, транслюючи свій світогляд і світорозуміння за посередництва глобальних інформаційних мереж. Відтак інформаційна діяльність, репрезентована в її найширшому тлумаченні, перетворюється на соціальну сутність людини. І саме в такому контексті вона має бути репрезентованою в соціально-філософському дискурсі початку XXI століття.

Список використаних джерел

1. Вебер М. История хозяйства. Город / М. Вебер; Пер. с нем. – М.: «КАНОН-пресс-Ц», «Кучково поле», 2001. – 576 с.
2. Дротянко Л. Г. Філософське та наукове знання в культурній свідомості постмодерну / Л. Г. Дротянко // Totallogdy–XXI (п'ятий випуск). Постнекласичні дослідження. – К.: ЦГО НАН України, 2001. – С.182–189.
3. Журавлева Е. Ю. К типологии методов интернет-исследования / Е. Ю. Журавлева // Вопросы философии. – 2013. – №5. – С.84–93.
4. Козловски П. Культура постмодерна: Общественно-культурные последствия общественного развития / П. Козловски; Пер. с нем. – М.: Республика, 1997. – 240 с.
5. Моисеев Н. Расставание с простотой / Н. Моисеев. – М.: Агаф, 1998. – 480 с.
6. Назарчук А. В. Сетевое общество и его философское осмысление / А. В. Назарчук // Вопросы философии. – 2008. – №7. – С.61–75.
7. Патнэм Х. Разум, истина и история / Х. Патнэм; Пер. с англ. – М.: Праксис, 2002. – 296 с.
8. Рижко В. А. Концептуальні зрушення в науці та проблеми їх ідентифікації / В. А. Рижко // Totallogdy. Постнекласичні дослідження. – К.: ЦГО НАН України, 1995. – С.212–229.
9. Швырев В. С. Анализ научного познания: основные направления, формы, проблемы / В. С. Швырев. – М.: Наука, 1988. – 176 с.
10. Эндриу А. Искусственный интеллект / А. Эндриу; Пер. с англ. – М.: Мир, 1985. – 265 с.

References

1. Veber M. Istorija hozyaystva. Gorod / M. Veber. – М.: «КАНОН-press-Ts», «Kuchkovo pole», 2001. – 576 s.
2. Drotynko L. G. Filozofske ta naukove znannya v kulturniy svidomosti postmodernu / L. G. Drotynko // Totallogdy–XXI (p'yaty

vipusk). Postneklasichni doslidzhennya. – K.: TsGO NAN Ukrainy, 2001. – S.182–189.

3. Zhuravleva E. Yu. K tipologii metodov internet-issledovaniya / E. Yu. Zhuravleva // Voprosy filosofii. – 2013. – №5. – S.84–93.

4. Kozlovski P. Kultura postmoderna: Obschestvenno-kulturnye posledstviya obschestvennogo razvitiya / P. Kozlovski. – M.: Respublika, 1997. – 240 s.

5. Moiseev N. Rasstavanie s prostotoy / N. Moiseev. – M.: Agaf, 1998. – 480 s.

6. Nazarchuk A. V. Setevoe obschestvo i ego filosofskoe osmysleniye / A. V. Nazarchuk // Voprosy filosofii. – 2008. – №7. – S.61–75.

7. Patnem H. Razum, istina i istoriya / H. Patnem; Per. s angl. – M.: Praksis, 2002. – 296 s.

8. Rizhko V. A. Kontseptualni zrushennya v nautsi ta problemi yih identifikatsiyi / V. A. Rizhko // Totallogy. Postneklasichni doslidzhennya. – K.: TsGO NAN Ukrainy, 1995. – S.212–229.

9. Shvyirev V. S. Analiz nauchnogo poznaniya: osnovnyie napravleniya, formy, problemy / V. S. Shvyirev. – M.: Nauka, 1988. – 176 s.

10. Endryu A. Iskustvennyiy intellekt / A. Endryu. – M.: Mir, 1985. – 265 s.

Iagodzinskiy S. M., PhD (Philosophy) Associate Professor, National Aviation University (Ukraine, Kyiv), sophist@nau.edu.ua

Strategies for implementation of socio-cultural potential of global information networks

Learning strategies information activities are investigated in the article. They are attributes of civilized global society beginning of XXI century. It is proved that the process of institutionalization of information networks require adjustment in the mass consciousness of cognitive systems. Among them are algorithmic, structural and functional, stochastic, probabilistic models of strategic decision-making. It was found that the information activity was common to all types of social organization. In today's networked society information activities becomes an attribute of the individual, to the socialization process. In the article proved a hypothesis about the formation of the information rationality in the network society. It is the foundation of a strategy to implement the socio-cultural potential of global information networks.

Keywords: global information network, information society, cognitive strategies, socio-cultural potential.

Ягодзинский С. Н., кандидат философских наук, доцент, Национальный авиационный университет (Украина, Киев), sophist@nau.edu.ua

Стратегии реализации социокультурного потенциала глобальных информационных сетей

Исследуется сущность познавательных стратегий организации информационной деятельности как атрибута цивилизационного развития глобального социума начала XXI века. Обосновано, что процесс институализации информационных сетей требует перестройки в массовом сознании когнитивных установок. К ним должны быть отнесены алгоритмические, структурно-функциональные, стохастические, вероятностные модели принятия стратегических решений. Установлено, что информационная деятельность была свойственна всем типам общественного устройства. Но только в обществе, основанном на социальных сетях, информационная деятельность становится атрибутом личности, элементом процесса её социализации. Отправясь на понятие рациональности социальных действий М. Вебера и коммуникативной рациональности Ю. Хабермаса, выдвинута гипотеза о формировании информационной рациональности, как основы стратегии воплощения социокультурного потенциала глобальных информационных сетей.

Ключевые слова: глобальная информационная сеть, информационное общество, познавательная стратегия, социокультурный потенциал.

* * *

УДК 1:316

Казак Є. О., студент, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ), ievgenii.kazak@gmail.com

ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ЗАСАД ІСТОРИЧНОГО МАТЕРІАЛІЗМУ У ФІЛОСОФІЇ ПОСТМАРКСИЗМУ

Розглядається критика історичного матеріалізму з точки зору постмарксизму. Дається спроба окреслення постмарксизму як напрямку у соціальній філософії та його основних рис, якими є відмова від засад ортодоксального марксизму, таких як його філософія історії, розуміння революційного суб'єкту, вчення про етику, ролі авангарду та інтелектуалів, позитивістського спрямування та ігнорування проблеми демократії.

Висвітлюється теорія дискурсу Е. Лаклау та Ш. Муффа як теоретична основа їх постмарксистського проекту. Досліджується трансформація таких марксистських категорій як базис та надбудова і клас у доробку Е. Лаклау та Ш. Муффа, а саме демонструється об'єднання базису та надбудови у єдиному понятті дискурсу, логіка якого розповсюджується на всі соціальні процеси, і відмова від пріоритетності класового структурування суспільства у поєднанні з визнанням умовності та множинності будь-яких ідентичностей.

Ключові слова: постмарксизм, історичний матеріалізм, дискурс, базис і надбудова, клас, ідентичність, Лаклау, Муффа.

Реалії сучасного постбіполярного світу певним чином маргіналізували ортодоксальне марксистське вчення. Не маючи політичної підтримки, марксизм міг би знайти свій притулок у вже звичному для себе академічному середовищі, проте парадигмальні зміни в гуманітарних науках, а саме розвиток постструктуралістських і постмодерністських теорій, також підставили під сумнів доречність основних принципів історичного матеріалізму, навіть попри цілу низку спроб їх вдосконалення протягом ХХ століття. Однією з найгрунтовніших і найбільш рішучих спроб подолання недоліків соціального вчення марксизму став постмарксизм.

Основоположною працею, що й дала поштовх до розвитку постмарксизму, є книга Ернесто Лаклау та Шанталь Муффа «Гегемонія та соціалістична стратегія». Фактично весь майбутній розвиток постмарксистського вчення пов'язаний зі спробами осмислення цієї роботи з її критикою марксизму. Серед важливих праць, що в центрі своєї уваги ставлять розгляд постмарксизму як певного філософського напрямку можна назвати роботи С. Сіма [6], С. Тормі та Дж. Таушенда [7], Ю. Барбарука [1] та ін. Докладний виклад поглядів Е. Лаклау та Ш. Муффа під специфічним кутом зору дискурс-аналізу пропонують М. Йоргенсен і Л. Філіпс [2].

Дана стаття присвячена розгляду основних закидів історичному матеріалізму з боку постмарксизму як основи його теоретичної платформи. З метою висвітлення даної проблематики дається спроба окреслення постмарксизму як напрямку у соціальній філософії та його основних рис, а також досліджується трансформація марксистських категорій і її наслідки у теорії дискурсу Е. Лаклау та Ш. Муффа.

Постмарксизм не є чітко окресленою філософською школою. В літературі можна знайти досить різноманітні його визначення, а сама правомірність виокремлення його в окремий напрямок оскаржується [7].

Широке розуміння постмарксизму, представлене, наприклад, С. Сімом, пов'язує його з усім різноманіттям течій західного неортодоксального марксизму, що виникли як реакція на Жовтневу революцію в Росії та занепад Другого Інтернаціоналу. Таким чином у таборі постмарксистів опиняються такі мислителі як Д. Лукач, А. Грамші та представники Франкфуртської школи [6]. Попри те, що всі вони спричинили значний вплив на становлення постмарксизму, таке розуміння вводить нас від сутнісних його особливостей.

Як вже згадувалося, в першу чергу постмарксизм пов'язується з книгою Е. Лаклау та Ш. Муффа «Гегемонія та соціалістична стратегія», що було видана 1985 року. Як зазначають С. Тормі та Дж. Таушенд, у цій праці можна побачити той підхід, що й маркує сутність постмарксизму: залишити К. Маркса, але визнати важливість його теорії, що призводить до необхідності формулювання лівого радикального проекту після зникнення марксизму з історичної сцени. Е. Лаклау та Ш. Муффа поставили під сумнів саму законність та доречність марксизму як